

Kultur- og likestillingsdepartementet.
Postboks 8030 DEP
0030 OSLO

Dato: 01.02.2023
Dok.nr: 22/15582-11
Deres ref:
Saksbehandler: Anne Mette Sætra

Innspill kulturfrivillighet

Viser til invitasjon til å fremme innspill til regjeringens arbeid med strategi for kulturfrivillighet og utredning av regionale kulturfond.

Fylkesrådet vedtok i møte 31.01.2023, sak 14/23 følgende innspill fra Troms og Finnmark fylkeskommune.

1. Fylkesrådet støtter arbeidet med en nasjonal strategi for kulturfrivilligheta og forutsetter at strategien speiler mangfoldet av nasjonale minoriteter og urfolk, hvor Troms og Finnmark har et ekstraordinært ansvar for å ivareta det samiske og kvenske, og det er behov for å styrke institusjonene i regionene.
2. Fylkesrådet legger til grunn at strategien belyser den demografiske utfordringen og setter søkelys på tilgjengelighet for opplevelse av, og deltagelse i kulturell frivillighet der folk bor.
3. Fylkesrådet mener at både unge og gamle skal få rom til å utfolde seg og få tilbud om gode kulturopplevelser, og det er viktig å styrke ordninger som UKM, Den kulturelle skolesekken og Den kulturelle spaserstokken.
4. Fylkesrådet vil understreke at det er viktig å ivareta mangfold og finansiering av festivaler i Troms og Finnmark.
5. Fylkesrådet er bevisst avhengigheten sivilsamfunnet er av frivillig innsats, og deres rolle for bo- og blilyst i regionen.
6. Fylkesrådet legger til grunn at strategien skal bidra til å bygge opp om kulturfrivillighet, for å styrke rekruttering, engasjement og deltagelse i organisert og ikke-organisert frivillig aktivitet. Fylkesrådet ser behov for økt kunnskap og kompetanse på og i feltet.
7. Fylkesrådet forventer at en strategi for kulturfrivilligheta vil bidra til å styrke rammevilkårene for det frivillige kulturlivet, og for et styrket samspill mellom den frivillige kultursektoren og den profesjonelle og offentlige kulturen med kunst og

kulturinstitusjoner. Dette for å sikre tilgangen til store kunst og kulturopplevelser på små steder.

8. Fylkesrådet understreker møteplassenes betydning for kulturfrivillighet og påpeker behovet for økte ressurser til museer og bibliotek i Troms og Finnmark. Fylkesrådet er positive til utvikling av et regionalt kulturfond med en innretning som favner både det profesjonelle og frivillige kunst- og kulturfeltet.
9. Fylkesrådet mener videre at fylkeskommunen må få ansvar for forvaltning og innretning av et slikt fond etter regionale særtrekk.
10. Fylkesrådet mener at regjeringen må prioritere å utvikle samisk barneteater til å bli en nasjonal institusjon, samt finansiere kventeateret som et nasjonalt teater.

Bakgrunn

Kultur- og likestillingsdepartementet har startet arbeidet med en strategi for kulturfrivilligheta, og utredning av regionale kulturfond. Frivillige organisasjoner, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører er invitert til å komme med innspill til dette arbeidet.

Frist for skriftlige innspill er 1. februar 2023. Saken fremmes for at fylkesrådet skal gi et innspill til arbeidet med strategi for frivilligheta og utredning av regionale kulturfond.

Beskrivelse

I regjeringens politiske plattform Hurdalsplattformen fra 2021, vises det til et nytt kulturløft som skal komme hele landet til gode, med en satsing på både den lokale og regionale kulturen. Plattformen sier at regjeringa skal støtte opp om et åpent, inkluderende og mangfoldig kulturliv, og legge til rette for et kontinuerlig samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen. Frivilligheten skal styrkes, og ett av tiltakene er også innføring av regionale kulturfond.

I departementets invitasjonstekst står det at strategien vil omhandle virkemiddel og tiltak for en nasjonal politikk for kulturfrivillighet, der både staten, fylkeskommunene og kommunene har viktige oppgaver og ansvar. Strategien skal vurdere dagens ordninger og tiltak som bidrar til å nå mål om deltagelse for alle, likestilling og mangfold, og mer kunst- og kulturaktivitet lokalt og regionalt. Strategien skal legge til rette for samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen om muligheter og utfordringer feltet står overfor.

Departementet ber om innspill på følgende tema til strategiarbeidet:

- bred deltagelse og tilgang
- møteplasser
- samspill mellom profesjonelle og frivillige kulturen
- virkemidler

I tillegg ber de om innspill til regionale kulturfond som omtalt fra regjeringens side med vekt på at de skal ha som mål å styrke samspillet mellom profesjonelt og frivillig kulturliv, forsterke lokal og regional kulturfrivillighet, samt være et supplement til det nasjonale kulturfondet.

I utarbeidelsen av innspillet har Troms og Finnmark fylkeskommune bedt om innspill fra kommunene og regionale ledd i det frivillige organisasjonslivet i Troms og Finnmark.

Vurdering

Både i *Meld. St. 6 (2018-2019) Oppgaver til nye regioner (Regionreformen)* og i *Meld. St. 8 (2018-2019) Kulturens kraft – Kulturpolitikk for fremtida* (Kulturmeldinga) er fylkeskommunen løftet frem som en viktig aktør i den nasjonale kulturpolitikken. Kulturmeldinga slår tydelig fast kulturens betydning for å bygge livskraftige og attraktive lokalsamfunn i hele landet, og at kulturen er en viktig faktor i samfunnsutviklingen. Kulturmeldinga gir retning for målene i den nasjonale kulturpolitikken og prioriteringer fremover. Det overordnede kulturpolitiske målet er et fritt og uavhengig kulturliv, som blant annet

- skaper og formidler et kulturtilbud som oppleves som relevant (...)
- er tilgjengelig for alle og oppmuntrer den enkelte til å oppleve og delta i kulturaktiviteter
- fornyer seg og viser evne til omstilling

Den nasjonale kulturpolitikken er både retning for, men også summen av statlig, fylkeskommunal og lokal kulturpolitikk. Det vurderes at både den kommende strategien for kulturfrivilligheta og regionalt kulturfond bør bidra til å realisere de nasjonale målene for kultursektoren, og styrke virkemidler og tiltak på alle forvaltningsnivå slik at rammevilkårene for det frivillige kulturfeltet samlet sett styrkes.

I Troms og Finnmark fylkesråd sin politiske plattform Et sterkt nord fremheves at *frivillige og organisasjonslivet er bærebjelken i det norske idretts- og kulturlivet*, og (...) at både unge og gamle skal få rom til å utfolde seg og få tilbud om gode kulturopplevelser (...). I plattformen står det: *Vi vil løfte idretten, styrke det profesjonelle, bygge opp om frivilligheten, styrke rekrutteringen og gjøre idrett og kultur tilgjengelig for alle.*

Lokal og regional frivillig sektor har flere viktige samfunnsoppdrag som er av avgjørende betydning for både bo -og blilyst, men også vår samfunnssikkerhet -og beredskap. Fylkesrådet i Troms og Finnmark er bevisst avhengigheten vi som sivilsamfunn er av frivillig innsats, og ser med bekymring på at frivilligheten har hatt en tilbakegang etter pandemi og under frivillighetens år.

Bo -og blilyst har høy prioritet for fylkesrådet. I fylkestingssak 128/22 Budsjett 2023 og økonomiplan 2023-2026 ble det avsatt 1 million kroner som skal støtte tiltak som legger til rette for bo- og blilyst i vår unike og mangfoldige region i inneværende år. Midlene er øremerket satsinger i regi av frivillige organisasjoner/ lag/ foreninger. Fylkesrådet ser at en regional strategi for frivillighet vil bidra til å styrke feltet. Et regionalt kulturfond vil være et virkemiddel i så måte.

Bred deltagelse og tilgang

Frivillighet er en av grunnpilarene i norsk idretts- og kulturliv, og er helt avgjørende for å skape aktivitet i ethvert lokalsamfunn. Under og etter pandemien har denne sektoren hatt store utfordringer med å rekruttere og mobilisere folk tilbake, enten som drivere, publikum eller deltagere. Til tross for økt fokus på dette i en gjenoppbyggingsfase, er det fortsatt stort behov for tiltak som kan aktivt jobbe mot endrede mønster i engasjement og deltagelse som følge av pandemien.

Troms og Finnmark fylkeskommune har et sterkt fokus på *Tre stammers møte* i all vår virksomhet. Norsk, kvensk og samisk språk og kultur gjør at vi i nord har et mangfold gjennom en felles og rik kulturarv. Tre stammers møte er sterkt synlig i det frivillige organisasjonslivet i nord, og har spilt en viktig rolle for at samisk språk og kultur i dag er en levende del av vår kulturarv, samt for revitalisering av kvensk språk og norsk-finsk kulturen. Strategien bør speile vårt historiske mangfold gjennom fokus på og synliggjøring av våre nasjonale minoriteter og vårt urfolk.

Det er i tillegg behov for nye tiltak for at vi skal oppnå reelt mangfold på alle nivå i kulturfrivilligheta og i samfunnet for øvrig. Strategien bør belyse dette og se på hvilke verktøy frivilligheta har for å jobbe med mangfold. Lokalsamfunn er mer sammensatt enn før, og mennesker har ulike behov for inkludering og tilrettelegging inn i frivillig aktivitet og deltagelse. Strategien bør belyse og løfte frem tiltak for økt kunnskap om alle deler av mangfoldsbegrepet, og se det i en helhetlig sammenheng med kulturfrivilligheta og lokalsamfunnenes evne til å skape samfunn med god tilgjengelighet for alle. Dette er i tråd med målsettinger i Hurdalsplattformen om at alle skal ha tilgang til kunst og kultur uavhengig av hvem du er og hvor du bor.

Møteplasser

De lokale og regionale møteplassene er avgjørende for at ny kunst og kultur kan skapes, at overføring av ny kunnskap skjer og utvikling av nye ferdigheter er mulig. Dette er viktige arenaer for den frivillige kulturen å utfolde seg i, og for utvikling av lokaldemokratiet.

Museene og folkebibliotekene er sentrale møteplasser for kulturfrivilligheta lokalt og regionalt. De er begge en arena for læring og kunnskap, og viktige samarbeidspartnere for lag og foreninger.

Lokalbefolkningen er viktige deltagere, f.eks. som kilder i museumsarbeid og i kulturminnevernet, og det er stor deltagelse og aktivitet rundt historielagene. Museene og museumsanleggene er viktige bidragsytere til kurs og opplæring innenfor mange typer tradisjonshåndverk, og for deltagelse fra frivillige i forskning på immateriell kulturarv. Dette er viktig for å holde historiske tradisjoner og håndverk i hevd, men fordrer økonomiske rammer i museene som gjør dette mulig.

Folkebibliotekene er lavintensive møteplasser og en arena for læring og kunst og kulturaktiviteter, ofte i samarbeid med frivillige organisasjoner og lag i lokalsamfunnet. Bibliotekene tilbyr arrangement som er gratis, og oppfattes som lavterskel å delta på. Folkebibliotekene i nord har stor aktivitet i samarbeid med det frivillige feltet, hvor alt fra spillkvelder, historielagssamlinger, duodji-verksteder og språk -og strikkekafeer benytter biblioteket som møteplass. Biblioteket er en offentlig eid møteplass, som har behov for tilpassing

og økt kapasitet for å være en god støttespiller og partner for kulturfrivilligheta, og bidra til økt aktivitet i sine lokalsamfunn.

Tilgjengelighet vil være et sentralt tema i en strategi for kulturfrivilligheta. Tilgjengelighet handler både om at de fysiske arenaene er utformet på en slik måte at alle har mulighet til å være tilstede der det skjer, men tilgjengelighet handler også om avstander, transport, informasjon og bredden av tilbud å være deltager eller medvirkende i. Mange arenaer finnes allerede i våre nærsamfunn, men det er store ulikheter på tilgjengelighet fra kommune til kommune, fra lokalsamfunn til lokalsamfunn. Strategien bør inneholde tiltak som møter behovene nevnt over, i tillegg til å bygge ytterligere kunnskap om å lage gode møteplasser spesielt for barn og unge. Barn og unge trenger gode og trygge møteplasser for å oppleve mestring, utvikle vennskap og skape sosiale bånd. Møteplasser i lokalsamfunnet er viktig for å sikre lik tilgang på fellesskapsgoder, og arenaer for ytring og kunstnerisk utfoldelse. I ytterste konsekvens har trygge møteplasser for barn og unge alt å si for utviklingen av kunnskapsrike lokalsamfunn, rekruttering av fremtidens kunstnere og kulturarbeidere, i tillegg til å sikre barn og unge sin medvirkning i vårt demokrati.

Samspill mellom profesjonelle og frivillige kulturen

I de fleste deler av kulturfeltet er det aktive samarbeid mellom profesjonelle og frivillige aktører. Teaterlag som benytter profesjonell kompetanse når de setter opp sitt årlige skuespill, revy eller spel, eller på andre måter høster kompetanse, motivasjon og inspirasjon fra samarbeid. Det er positivt at dette samspeillet løftes og synliggjøres i en kommende strategi.

Innen kulturminnevernet kan de offentlige og profesjonelle aktørene i større grad invitere frivillig sektor til samarbeid. Historielag, fortidsminneforeninger, foreninger for fartøyvern, kystlag og venneforeninger har ofte unik faglig kompetanse som den offentlige kulturminneforvaltningen kan støtte seg på. Samtidig oppnår en gjennom dialog en sikring for en felles forståelse av hvilke verneverdier som må ivaretas og unngår således at vedlikehold i frivillig regi skjer på en slik måte at kulturminneverdier forringes.

Tradisjonshåndverket og kunnskap om språk og kultur er avhengig av frivillige ildsjeler med kompetanse på ulike områder for å ta vare på, overføre og utvikle ny kunnskap. Samarbeid mellom et profesjonelt og frivillig kulturliv er avgjørende for rekruttering av neste generasjon kunstnere, forskere og ledere. Strategien bør belyse de gode strukturene som finnes i dag, og sikre tiltak som forsterker og oppfordrer til økt samarbeid på tvers av fagfelt og kompetansenivåer.

Det er både et lokalt, regionalt og nasjonalt ansvar å legge til rette for frivillig aktivitet i sine virkeområder, og sikre gode rutiner for oppfølging og oversikt over feltet. Et moment i strategien kan være å belyse hvordan mangfoldet av små og store aktører i frivillig sektor sikres forutsigbarhet, god oppfølging og rutiner, også de som ikke er en del av de større og etablerte organisasjonene og nettverkene.

Virkemidler

Kulturfrivilligheten har i dag en rekke ulike virkemidler tilgjengelige, men som treffer målgruppen på ulikt vis. Det oppleves at virkemidlene ikke i tilstrekkelig grad klarer å speile mangfoldet og

kompleksiteten i sektoren, eller er tilpasset geografiske ulikheter i Norge. Søknadsfrister, små tilskuddsbeløp og tematiske innretninger på ordninger som gjør at lag og foreninger må søke mange forskjellige ordninger til ett og samme prosjekt. Dette er stikkord som beskriver feltets opplevelse av å være i disharmoni med virkemidler som i utgangspunktet har frivilligheten som målgruppe, men kan være krevende for frivillige aktører med tilfeldig eller ujevn søknadskompetanse å få uttelling på.

Strategien kan med fordel også belyse problematikk rundt virkemidlenes innretninger som vanskeliggjør finansiering av prosjekter hvor både profesjonelle og frivillige/ amatører medvirker. De nasjonale fondsmidlene har for eksempel vært lite tilgjengelig for revy -og amatørteaterlag som benytter profesjonelle enkeltaktører i sine produksjoner. Tilskuddspottene for frivillig sektor er selektive i hvilken type samarbeid med profesjonelle som kan søkes midler til, hvor for eksempel kursing er uproblematisk, mens samproduksjon som krever lønn/ honorar til skuespillere, musikere etc. er vanskeligere.

Kultur – og likestillingsministeren lanserte nylig en felles søknadsportal for statens tilskuddsordninger for frivillig sektor, tilskudd.no, som vil gjøre arbeidet for den enkelte organisasjon eller lag enklere å finne relevante ordninger å søke på. Strategien kan likevel med fordel peke på behovet for en gjennomgang med tanke på ytterligere forenkling av søknadsrutiner, og bedre samkjøring av ordninger for å imøtekomme problematikk som nevnt over.

Feltet selv har etterlyst tiltak for å sikre stabilitet og forutsigbarhet i frivillig sektor, for eksempel gjennom økt tilgang på midler til drift og vedlikehold. Eksempelvis innen friluftsliv finnes det en rekke ordninger for frivilligheten til å lage infrastruktur som gapahuker og bålplasser, samt skape aktivitet, men knapt noe for å ivareta dette. Mange lag og foreninger har et stort vedlikeholdsansvar som krever mye arbeidskraft og er kostnadskrevenende. Dette er særlig aktuelt i tilfeller hvor infrastrukturen brukes av andre, som for eksempel i reiselivssammenheng eller i et folkehelseperspektiv hvor man ønsker at flere bruker naturen, og ønsker tilrettelegging for å oppnå dette. Problematikk og løsninger rundt drifts og vedlikeholdsmidler til frivilligheten bør belyses i strategien.

Fylkeskommunen forvalter statlige midler fra spillemiddeloverskuddet til anlegg for fysisk aktivitet og kulturbygg. Ordningene har ulik prioritet fra regjeringens side i dag. En styrking av sistnevnte og bedre samspill mellom disse to ordningene vil være et insentiv for økt samhandling lokalt mellom idretten og det øvrige frivillige kulturlivet, særlig i mindre lokalsamfunn der arenaene har høy grad av sambruk på tvers av målgrupper.

Regionale kulturfond

Troms og Finnmark fylkeskommune er en betydelig forvalter av ulike offentlige virkemidler, både statlige og fylkeskommunale midler, i samhandling med kommuner og profesjonelle og frivillige kulturaktører. Fylkeskommunen er en sentral aktør for regional og lokal samfunnsutvikling, og legger til rette for utvikling og vekst innen kultur-, idrett- og friluftsliv. Fylkeskommunen har i kraft av dette relevant kompetanse og kunnskap om regionale og lokale aktører og tiltak, og er en viktig medspiller og dialogpartner i regjeringens arbeid i utviklingen av regionale kulturfond.

Troms og Finnmark fylkeskommune er positive til at regjeringen har vært tydelig på at et regionalt kulturfond ikke skal stå i konflikt med det nasjonale kulturfondet. En reell økning av virkemidler gjennom et regionalt kulturfond kan bidra til å realisere en styrket kultursektor lokalt og regionalt dersom det også legges til grunn fleksibilitet og rom for regionale tilpassinger, slik at hver region kan innrette til det beste for og tilpasset behovene i egen region.

Etter en pandemi som fikk store konsekvenser for kultursektoren, er det oppstått flere behov som ikke er imøtekommet gjennom nasjonale satsinger og tiltak i gjenoppbygging av feltet. Det er behov man før og underveis i pandemien ikke så rekkevidden av, og som har slått ut ulikt ulike steder i landet. Det er innen kulturforskning generelt også store kunnskapshull, som i en fleksibel tilrettelegging av midlene, kan bidra til å stimulere til flere forskningsprosjekter i kultursektoren. Det er i dag flere vel fungerende innretninger av ulike virkemidler regionalt og lokalt, administrert både innenfor, i samarbeid og/eller utenfor fylkeskommunal administrasjon. Vel fungerende strukturer som favner både aktivitet, infrastruktur, forskning, mangfold og andre formål som svarer til nasjonal, regional og lokal kulturpolitikk, kan styrkes gjennom tilførsel via et regionalt kulturfond. Troms og Finnmark fylkeskommune anser det som særlig viktig at departementet har videre jevnlig dialog med regionene i den videre utviklingsprosessen for et eventuelt fremtidig regionalt kulturfond.

Med hilsen

Eirin Gjelsås
avdelingsleder kunst- og kulturutvikling

Anne Mette Sætra
Rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

Vedlegg:
Vedtak